

ลักษณะทั่วไปของ โสเภณีอินเดีย

นิยามและขอบเขตของ " โสเภณี¹ "

ในวรรณคดีสันสกฤตมีคำที่หมายถึงโสเภณีอยู่หลายคำ แต่ละคำมีรูปศัพท์ที่แปลว่า " หญิงสาวที่เป็นสินค้า " คำเหล่านั้น เช่น อาปนณารี อาปนโยธา ปณสุตรี ปณางคณา ปณโยธิตา ปณยวนิตา² เป็นต้น

ส่วนคำอื่นๆ เช่น คณิกา (นางผู้เกี่ยวข้องกับชุมชน) เวศุยา (นางผู้ที่น่าเข้าถึง) ปุศจลี (นางผู้วิ่งตามชาย) มหานครี (นางผู้เปลือยกาย) วารกนุยา (หญิงชั่วคราว) เป็นต้น ต่างก็มีความหมายว่า โสเภณี ทั้งสิ้น³

¹ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2493 ระบุว่า คำ "โสเภณี " เป็นคำที่ยืมมาจากคำภาษาบาลีว่า " นครโสภินี " ผู้วิจัยจะใช้คำ โสเภณี เป็นชื่อเรียกหญิงที่ประกอบการค้าประเวณีทุกประเภทที่กล่าวถึงในวิทยานิพนธ์นี้

² Monier Monier Williams, Sanskrit-English Dictionary (Oxford: Oxford University Press, 1976), p. 580.

³ Monier Williams, Sanskrit-English Dictionary, p.343, p.1019. p.631, p.796, p.943.

Sternbach ภาษา Synonyms ของคำโสเภณีมีประมาณ 250 คำ (ดู Ludwik Strenbach, Juridical Studies in Ancient Indian Law, Part 1, p.199.)

นอกจากรูปศัพท์ภาษาสันสกฤตดังกล่าวข้างต้น ยังมีข้อความในมถจจนฎีกา 1.31 ที่แสดงถึงความเป็นโสเภณีว่า ดังนี้

"โอรุณงุฎุเจริฎุ จงคิคุ ลุ่ณักโสเภณีอศัยควมชวเหลือของชวหุณุม จงไคร์
ครวญคุ เธอฎุเป็นนงคณิกงเปริยบเหมือนเกววุธยัหิงองงมชงงทงสฎุจร
เธอมีเรือรวงที่เป็นสินคชื้อไคควยเงินตรา ขอเธอให้บริกรแกชวอยงงเสมอ
หน้ทงที่รักและไมรัก " ¹

นอกจากนี้ยังมีข้อความในมถจจนฎีกา 4.14 อีกว่า

" หลิงเวศยทวเรอะ ร้องไห้เพระเงิน เขาทำให้อชวยไว้วางใจแกเขา
ไมเคยไว้วางใจอชวย ดงนััน อชวยอมีตระกูลและมีคิลพิงหลีกเลียงโสเภณี
อูประคุดคอกมะลึในสุสาน " ²

ในกถาสริตศกรก็มีเรือของนงมกรทงษฎุร รุโสเภณีแห่งเมือมฎุรลั้งสอน
นงรุปณิกงอฎุเป็นลูกสว ว

" โสเภณีเปริยบเหมือนนงละคร ควรแสดงทททงวรักเพือกอบโกยทรพิย
สมมติ เธอจงอยทลยทงตนเอง จงทงยงจกคนนี้เลือเถค " ³

¹ Sūdraka, Mrcchakatikā, ed by M.R.Kale (Delhi: Motilal
Banarsidass, 1972), p. 36

² Sūdraka, Mrcchakatikā, p. 144.

³ N.M. Penzer (ed.), The Ocean of Story being C.H.Tawney's
translation of Somadeva's Kathāsaritsāgara (10 vols; Delhi: Motilal
Banarsidass, 1968), 1:140

" A courtesan, like an actress, should exhibit an assumed
affection in order to get wealth; so forsake this pauper, do not
ruin yourself."

และในปริกษณฺ์ปรวน (III.136) ของเหมจันทรก็มื้ข้อความกล่าวถึงธรรมชาติของนางคณิกาไว้อีกว่า

" ธรรมชาติของนางคณิกาทั้งหลายคือ รักคนมีเงินไม่รักคนไร้เงิน แม้ดวงตาก็ไม่แลคนยากจน " ¹

เมื่อพิจารณาภาพที่หมายถึงโสเภณีและข้อความที่เกี่ยวกับโสเภณีในวรรณคดีสันสกฤตดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า โสเภณีก็คือหญิงที่ร่วมอภิรมย์กับชายเพื่อเงินตราสำหรับเลี้ยงชีวิต ²

¹ Hemacandra, Parisiṣṭaparvan, quoted in Ludwik Sternbach, Ganikā Vṛtta Saṅgrahaḥ (Hoshiapur: Vishveshvarnand Institute Publication, 1953), p.23.

²

นักสังคมสงเคราะห์หลายคน เช่น Havelock Ellis กล่าวว่า "โสเภณีก็คือบุคคลที่ประกอบอาชีพด้วยการทำความอภิรมย์ให้แก่บุคคลต่างๆทั้งที่เป็นเพศเดียวกันหรือเพศตรงกันข้าม" นักอาชญวิทยาชาวคัทซ์ W.A.Bonger กล่าวว่า การกระทำที่แสดงความเป็นโสเภณีโดยเนื้อแท้ก็เหมือนการกระทำของหญิงหรือชายที่แต่งงานเพื่อเหตุผลทางเศรษฐกิจ " แต่ Mrs S.Nevilles Rolf ให้คำอธิบายเกี่ยวกับโสเภณีว่า " โสเภณีก็คือหญิงให้ความอภิรมย์ด้วยการสนองความต้องการทางเพศของชายโดยไม่เลือกหน้าและควยปราศจากอารมณ์ร่วมเพื่อเป็นการหารายได้ : Fernando Henriques, Prostitution and Society: A Survey (New York: The Citadel Press, 1963), pp.15-17.

หลักฐานทางวรรณคดีสันสกฤตที่เก่าที่สุดเกี่ยวกับโศเภณี

เนื่องจาก บทสวดสรรเสริญเทพเจ้าต่างๆในคัมภีร์ฤคเวทซึ่งเป็นคัมภีร์ศาสนาพราหมณ์ที่มีอายุประมาณ 1,500-1,200 ปี ก่อนคริสตกักราช¹ เป็นหลักฐานทางวรรณคดีที่เก่าที่สุดของอินเดีย และปรากฏมีหลักฐานเกี่ยวกับความประพฤติกุลสตรีไม่พึงปฏิบัติในคัมภีร์ฤคเวทด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจะกล่าวถึงหลักฐานที่เก่าที่สุดเกี่ยวกับโศเภณีในด้านความหมายของศัพท์ เวศุย และด้านข้อความที่แสดงถึงความประพฤติกุลสตรีไม่พึงปฏิบัติ

ถึงแม้ว่าความหมายของศัพท์ เวศุย ที่ปรากฏในคัมภีร์ฤคเวทมณฑลที่ 4 สูกที่ 26 ฤจที่ 3² และศัพท์ เวศุยา ซึ่งปรากฏในคัมภีร์ฤคเวทมณฑลที่ 6 สูกที่ 61 ฤจที่ 14³ นั้นไม่ได้หมายถึงโศเภณี แต่หมายถึงที่อยู่อาศัยและการเชื้อฟุ้ง ตามลำดับก็ตาม เรายังทราบว่ศัพท์ เวศุย มีปรากฏแล้วในวรรณคดีที่เก่าที่สุด ต่อมาศัพท์ เวศุย ปรากฏในวรรณคดียุคหลัง เช่น ภาพยนตร์มหากาพย์ รามายณะ เป็นต้นในความหมายว่า ที่อยู่ของโศเภณีและโศเภณี⁴

ส่วนข้อความที่แสดงถึงความประพฤติกุลสตรีไม่พึงปฏิบัติที่ปรากฏในคัมภีร์ฤคเวท มีดังต่อไปนี้

1. มีการกล่าวถึงหญิงสาวลอลอลูกไว้ในที่ลับ ดังความปรากฏในมณฑลที่ 2

¹ A.A. Macdonell, A Vedic Reader for Students (Delhi: Motilal Banarsidass, 1972), p.xii.

² F. Max Miller, Hymns of the Rigveda in the Samhita and Pada Texts, Kashi Sanskrit Series 167, 3d ed. (2 vols; Varanasi: The Chowkhamba Sanskrit Office, 1965), I:285

³ Miller, Hymns of the Rigveda, I:419

⁴ Monier Williams, Sanskrit-English Dictionary, p.1019

สุกตที่ 29 ฤๅจที่ 1 ความว่า

" ข้าแต่อาทิตยเทพผู้ทรงพลัง ผู้ทรงไว้ซึ่งระเบียบของจักรวาล ได้โปรดขจัดบาป
ของฉันทเหมือนหญิงสาวที่คลอดลูกทิ้งไว้ในที่ลับ"¹

2. มีบทสวดสรรเสริญอุษาเทวี²มณฑลที่~~สุกต~~ฤๅจที่ 7 ว่า อุษาเทวีเป็นเสมือน
หญิงที่ขาดพี่ชายหรือน้องชายคุ้มครอง หลอนแสงหาชาย³

จากบทสวดทั้งสองแห่งในคัมภีร์ฤๅคเวทที่กล่าวมานี้ มีการกล่าวถึงหญิงสาวคลอด
ลูกในที่ลับและหญิงสาวผู้ไม่มีญาติผู้ชายคุ้มครองแสวงหาบุรุษ ซึ่งสะท้อนให้เห็นความประพฤติก
ของหญิงสาวในสังคมสมัยนั้น โดยเฉพาะในสมัยพระเวทมีหญิงสาวผู้ประพฤติต่างจากกุลสตรี
ทำตัวเหมือนโสเภณีผู้ประพฤติตามใจตนเอง หญิงสาวผู้ไม่มีพี่ชายหรือน้องชายคุ้มครองก็จะ
กลายเป็นโสเภณี⁴

1

Miller, Hymns of the Rigveda, I:196

2

อุษาเทวีเป็นเทพประจำพื้นโลก เธอจะปรากฏเป็นแสงสีชมพูก่อนเวลาพระ-
อาทิตย์ขึ้น อุษาเทวีเป็นภรรยาของสุรยเทพ แต่ก็เป็นคู่รักของอัคนิเทพ นอกจากนี้ เธอยัง
มีความสัมพันธ์กับเทพอัควิน หลอนมีความชำนาญการพ้อนรำ เธอจะสวมเสื้อโปร่งตา เปิด
เผยเต้านมประคูดมโคปลอยเต้านม (RV.1.92.4), Pischel และ Goldner นี้ก็ปรากฏ
ทางภาษาล้านสกฤตมีความเห็นว่าอุษาเทวีมีลักษณะเป็นโสเภณี.

ดู: A. A. Macdonell and A. B. Keith, Vedic Index of Names and Subjects.
(2 vols; Delhi: Motilal Banarsidass, 1967), I:481.

3

Miller, Hymns of the Rigveda, I:111.

4

A. A. Macdonell and A. B. Keith, Vedic Index of Names and
Subjects, I:395.

นอกจากนี้ ในบทสวคณมถลที่ 1 สุกตที่ 167 ฤจที่ 4¹ ก็มีข้อความกล่าวถึงเพพ
มารุตมีความสัมพันธ์กับหญิงสาวผู้เป็นของส่วนรวม หญิงผู้เป็นของส่วนรวมหรือเบ็ดของเขาย
จำนวนมากก็คือ โสเภณี²

ข้อความที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับโสเภณีที่เก่าที่สุด
ซึ่งปรากฏอยู่ในวรรณคดีพระเวทและโดยเฉพาะในคัมภีร์ฤคเวท

ฐานะของโสเภณีที่ปรากฏในวรรณคดีสันสกฤต

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับโสเภณีในวรรณคดีสันสกฤต ผู้วิจัยพบว่าโสเภณีของชาว
อินเดียโบราณมีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานต่างๆ เช่น สถานบันเทิงตรีภย สถานบริการทหาร สถาน
ศาสนา เป็นต้น โสเภณีบางคนได้รับการยกย่องให้มีเกียรติอยู่ในสังคม ได้รับการยอมรับนับถือ
จากประชาชน ชุนนาง รวมทั้งพระราชา วรรณคดีสันสกฤตบางเรื่อง เช่น ทศกumarจริต กล่าว
ถึงนางกามมัญชรี ว่า เป็นเสมือนอาภรณ์ประดับนคร (องคบุรีวงศ์สุลดาเนียยา)³ ผู้วิจัยจะกล่าว
ถึงฐานะของโสเภณีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถานบริการทหาร สถานบันเทิงตรีภย ตลอดจนฐานะทางเศรษฐกิจ
และความเป็นอยู่ ดังนี้

1. ฐานะของโสเภณีที่เกี่ยวข้องกับสถานบริการ

ทหารที่เข้าสนามรบยอมมีความเครียด เพราะการรบอีกทั้งมีความวิตกกังวลคิด
ถึงครอบครัว ด้วยเหตุนี้สถานบริการจึงใช้โสเภณีเป็นเครื่องปลุกกำลังใจทหาร เช่น ในกาพย์
มหาภารตะมีการกล่าวถึงเครื่องประดับกองทัพเพื่อให้ความอภิรมย์แก่บรรดาทหาร เช่น

¹ Miller, Hymns of the Rigveda, I:152.

² P.V. Kane, History of Dharmasāstra (5 vols; Poona: Bhandarkar
Oriental Research Institute, 1974),II:637.

³ Daṇḍin, Daśakimāracarita, ed. by M.R. Kale (Delhi: Motilal
Banarsidass, 1966),p.65.

ในอุทโยคบรรพ (Mbh. 5.149.53)¹ มีการกล่าวถึงกองทัพของฝ่ายปาณฑพว่ามี โสเภณีรวมอยู่ด้วย และในบรรพเดียวกันนี้ (Mbh. 5.196.19)² ก็มีการกล่าวถึงโสเภณี (นางคณิกา) มีอยู่ในกองทัพของฝ่ายเคารพ นอกจากกองทัพที่กล่าวถึงในสงครามมหาภารตะแล้ว ในกาพย์รามายณะ อโยชยากาณฑ์ (R. 2.36)³ ก็มีการกล่าวถึงท้าวทศรถให้นำเอาโสเภณี (รूपาชีวา) ประคับไว้ ในกองทัพพร้อมกับพ่อค้า มหาเศรษฐี

ดังนั้น จะเห็นว่าโสเภณีได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถาบันทหารและถูกใช้เป็นส่วนปลอมใจทหาร โสเภณีได้รับใช้ชาติทำประโยชน์ให้แก่ชาติบ้านเมืองและสังคมของชาวอินเดียโบราณ

2. ฐานะของโสเภณีที่เกี่ยวข้องอยู่ในสถาบันกษัตริย์

เมื่อศึกษาวิเคราะห์ฐานะของโสเภณีที่เกี่ยวข้องอยู่ในสถาบันกษัตริย์แล้ว ผู้วิจัย เห็นว่า สถาบันกษัตริย์ของชาวอินเดียโบราณมีความสัมพันธ์กับโสเภณี โสเภณีอยู่ในฐานะผู้ปรนเปรอความสุขให้แก่พระราชและขุนนางผู้ใหญ่ในแผ่นดิน เช่น ในกาพย์มหาภารตะ อาทิบรรพ (Mbh. 1.107.35)⁴ มีข้อความกล่าวถึงโสเภณีผู้คอยปรนเปรอความสุขให้แก่ท้าวชฎทราษฎร์ ในขณะที่นางคานธีรมเหสีกำลังทรงครรภ์ นอกจากนี้ ก็ยังมีเรื่องของโสเภณีที่เป็นผู้ได้รับการโปรดปรานจากพระราชและบรรดาเจ้าชายทั้งหลาย เช่น นางมกรทั้งษฏรา นางมทนมมาลา⁵ เป็นต้น

¹ Vyāsa, The Mahābhārata text as constituted in its Critical edition (4 vols; Poona: The Bhandarkar Oriental Research Institute, 1971), I:1077.

² The Mahābhārata, II:1127.

³ Mahārṣivālmiki, Śrīmadvālmikirāmāyaṇam (Varanasi: Chawkhamba Sanskrit Series Office, 1977), p.166

⁴ The Mahābhārata, I:158.

⁵ คุ วิทยานิพนธ์ หน้า 63-66. ว่าด้วยประวัติของนางมกรทั้งษฏราและนางมทนมมาลา

ครั้งนี้ โสเภณีมีส่วนเกี่ยวข้องกับและผูกพันอยู่กับสถาบันกษัตริย์ และกษัตริย์มิไครังเกี่ยว
โสเภณี แต่ให้เกียรติและความรักอีกด้วย

3. ฐานะทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของโสเภณี

โสเภณีบางคน เช่น นางวสันตเสนาในบทละคร เรื่องมัจฉกฏิกามีความเป็น
อยู่อย่างสุขสบาย มีข้าทาสบริวารรับใช้ มีทรัพย์มากประดุจเศรษฐี นางมีคฤหาสน์ที่โอ้อาทรูหรา
ซึ่งประกอบไปด้วยอาณาบริเวณถึง 8 แห่ง คือ ประตูเข้านานถึงคางมมาก ทางขึ้นก็ปูด้วยกกกไม้
มีกลิ่นหอม ประตูสูงก็ประดับด้วยพวงมาลัยและธงระยิบระยับด้วยเพชรนิลจินดาปิลิวไสว เหมือน
จะกวักมือให้คนเข้าไป ต่อจากนั้นก็เป็นที่บริเวณแรกที่มีระเบียบสี่ขาวและมีบันไดฝังมุก ถัดเข้าไป
เป็นตอนที่สองเป็นที่บริเวณสำหรับเลี้ยงช้าง ม้า วัว ควาย และลิง ถัดเข้าไปเป็นที่สาม
เป็นสถานที่สำหรับต้อนรับบรรดาบุรุษที่มาหาความสำราญ มีโต๊ะสำหรับเล่นเกมต่างๆ ถัดเข้า
ไปตอนที่สี่ เป็นสถานที่สำหรับฟ้อนรำและร้องเพลง ถัดเข้าไปเป็นที่ห้า เป็นสถานที่สำหรับ
ทำครัวปรุงอาหารหวานคาวนานาชนิด ถัดเข้าไปอีกเป็นที่หก เป็นสถานที่สำหรับข้าทาส
บริวาร ห้องนี้ประดับด้วยเพชรพลอย มณีนิลต่างๆ ถัดเข้าไปเป็นที่เจ็ด เป็นสถานที่
เลี้ยงนกนานาพันธุ์ ถัดเข้าไปเป็นที่แปดประดับด้วยเพชรพลอยหลากสีใช้เป็นสถานที่อยู่ของ
มารดาและพี่ชายของนางวสันตเสนา ต่อจากบริเวณนี้ก็เป็นที่อุทยานอันรื่นรมย์ ความงามของ
อุทยานแห่งนี้ทำให้ความงามของอุทยานนั้นทะลุค้อยลงไป วิหูกะกล่าวเปรียบเทียบกับความงาม
ของคฤหาสน์นางวสันตเสนาไว้ว่า คฤหาสน์หลังนี้งามประดุจจะลดความงามของสามโลกมารวม
ไว้ ณ ที่เดียวกัน¹

นางวสันตเสนามีโชมีแต่คฤหาสน์ที่สวยงามและโอ้อาเท่านั้น หากแต่เธอยังมีความ
ร่ำรวยมั่งคั่ง นางจะประดับด้วยอาภรณ์ที่ทำด้วยทองคำ² เธอจับจ่ายใช้สอยเงินทองอย่างฟุ้ง
เพื่อปรนเปรอชายที่รักอย่างไม่เสียดาย เช่น เธอให้เครื่องประดับที่ทำด้วยทองคำแก่ลูกชาย
จารุทัตตะเพื่อนำไปทำเป็นเกวียนทอง³

¹Sūdraka, Mṛcchakatikā, ed. by M.R.Kale, pp.156-171.

²Sūdraka, Mṛcchakatikā, ed. by M.R.Kale, p.54.

³Sūdraka, Mṛcchakatikā, ed. by M.R.Kale, p.219.

นอกจากนี้ ในกถาสริตสากกร์มีการกล่าวถึงความร่ำรวยของโสเภณีอีกเช่นกัน เช่น กล่าวถึงนางมัทมาลาโสเภณีแห่งเมืองประคิฆฐานะ เป็นผู้มั่งคั่งหาสน์ที่โอ้อาประคุจราชวังของ พระราชา กฤหาสน์ประดับด้วยแก้วแหวนเงินทอง มีกำแพงล้อมรอบ ประตูทั้งสี่ทิศมีทหารเฝ้า รักษาการณ์ ประตูทิศตะวันออกเป็นทางเข้าคานหน้าประดับด้วยธงทิว มีคนยามรักษาการณ์มาก ถึง 24,000 คน อีกสามประตูที่เหลือมีคนยามรักษาการณ์อีกประตูละ 10,000 คน ในกฤหาสน์ มีบริเวณสำหรับเลี้ยงช้าง ม้า วัว ควาย มีบริเวณสำหรับเก็บรักษาสรรพาวุธและคลังสมบัติ เช่น แก้ว แหวน เงินทอง อีกบริเวณหนึ่งเป็นที่พักของข้าทาสบริวาร มีสถานที่สำหรับฝึกหัดประโคม คนตรีร้องขับของเหล่าโสเภณี พระราชาเสด็จมาหาความสำราญเป็นเนืองนิตย์ ณ กฤหาสน์ของ นาง¹

จากหลักฐานในวรรณคดีสันสกฤต ผู้วิจัยเห็นว่าโสเภณีมีความเป็นอยู่และฐานะทาง เศรษฐกิจที่ร่ำรวย อาชีพโสเภณีทำให้ความร่ำรวยให้แก่โสเภณีได้อย่างมหาศาลซึ่งเป็นผลให้โสเภณี มีความเป็นอยู่ดีและได้รับเกียรติในสังคม

4. ฐานะของโสเภณีที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดีการละคร

ในตำราการละครของวรรณคดีสันสกฤต เช่น นาฏยศาสตร์ ของ ภรตมุณี ทศรूप ของชณัญชัย สาहितยทรปณ ของวิศวนาถ กวีราชา เป็นต้น ก็มีการกำหนด ให้โสเภณีเป็นนางเอกของละครได้ เช่นทศรूपกล่าวว่า แบบหนึ่งของนางเอกในมทละคร ได้แก่ สาธารณสตรี (DR.2.24)² และในตำราการละครเล่มเดียวกันนี้ยังกำหนดภาษา ที่นางเอกบทละครที่เป็นโสเภณีใช้เจรจาจะต้องเป็นภาษาสันสกฤต (DR.2.97)³ การที่ โสเภณีใช้ภาษาสันสกฤตสำหรับเจรจาแสดงให้เห็นว่าโสเภณีมีความรู้สูงสามารถพูดภาษา

¹N.M.Penzer (ed.), The Ocean of Story being C.H.Tawney's translation of Somadeva's Kathāsaritsāgara, 3:207-208

²Dhanamjaya, Daśarūpa, trans. George C.O.Haas (Delhi: Motilal Banarsidass, 1962), p.48.

³Dhanamjaya, Daśarūpa, p.75.

สันสกฤตได้เช่นเดียวกับกษัตริย์และพราหมณ์

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า โสเภณีของชาวอินเดียสมัยโบราณมิได้เป็นบุคคลที่ถูกรังเกียจจากสังคม แต่ได้รับความไว้วางใจจากสถาบันต่างๆ เช่นสถาบันกษัตริย์ สถาบันทหาร อาชีพโสเภณีเป็นอาชีพที่ทำความร่ำรวยให้แก่ผู้ประกอบการอย่างมหาศาล

ศิลปะของโสเภณี

ผู้ต้องการความสำเร็จในการประกอบอาชีพทุกอย่างจำเป็นต้องมีความชำนาญ ภูมิลำเนาและศิลปะของอาชีพนั้นๆ ทั้งนี้เพื่อจะได้ประกอบอาชีพนั้นๆ ให้มีประสิทธิภาพ ผู้ประกอบอาชีพโสเภณีก็เช่นเดียวกับผู้ประกอบการอาชีพอื่นๆ จะต้องอาศัยศิลปะและกลเม็ดบางประการ เพื่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพดังได้กล่าวมาแล้ว โสเภณีอินเดียสมัยโบราณได้รับการยกย่องจากสังคม มีความสัมพันธ์กับชนชั้นสูง เช่น มีความสัมพันธ์กับราชา บรรดาเจ้านายชั้นสูง ฉะนั้นโสเภณีจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ศิลปศาสตร์และกลเม็ดเพื่อเสริมตนเองให้ถูกรสนิยมของชนชั้นสูงเหล่านั้น

ถึงแม้ว่า วาทสยายน จะกล่าวไว้ในกามสูตรว่า โสเภณีประเภทรูปร่างงามไม่ต้องเรียนศิลปศาสตร์ก็ตาม แต่โสเภณีก็ต้องศึกษาและฝึกหัดกลเม็ดของโสเภณีให้ชำรองเพื่อเป็นตาข่ายดักชาย เกษเมन्द्रพรพรรณนาไว้ในกลาวิลาสว่า หญิงเวศยาต้องมีศิลปะ 64 ประการ อยู่ในหัวใจ¹ หญิงเจ้าสำนักจะเป็นผู้ฝึกกลเม็ดศิลปะทั้ง 64 ประการให้แก่โสเภณีในสำนัก²

¹ Ksemendra, Kalāvilāsa, quoted in Ludwik Sternbach, Ganikā Vṛtta Saṅgrahaḥ, F.45.

hāriṇyaścaṭulatarā bahulatarāṅgāśca nimmagāminyah /
nadya iva jaladhimadhye veśyāhr̥daye kalācatuḥṣaṣṭih // KK.4.2

² ดู เปรียบเทียบ Pranee Lapanich, "Ksemendra: His Kalāvilāsa" (Ph.D. dissertation, University of Pennsylvania, 1973) pp.297-305.

กลเม็ดศิลป์ที่เกษเมทรพรรณนาไว้ คือ

เวศุภกลา ศิลปการแต่งตัว

คีตกลา ศิลปการขับร้อง

นฤตยกลา ศิลปการฟ้อนรำ

วกรวิภูษณกลา ศิลปการทำตาชมอยชมาย

กามปริชญาณกลา ศิลปในความรอบรู้เรื่องของการประารณา

คุรตณกลา ศิลปการผูกมัดใจชาย

มิตรวณฺญจนกลา ศิลปการหลอกลวงเพื่อน

ปานกลา ศิลปการดื่ม

เกลิกกลา ศิลปการ เล่นกีฬาอันเกี่ยวกับความรัก

สุรตกลา ศิลปการรวมอภิรมย์

สิงฺคนานุตรกลา ศิลปการถอดครัดแบบแปลกๆ

จุมฺพนชพฺนตกลา ศิลปการลงเล็บขณะจูบ

อิริชฺชยาภลิกเกลิกกลา ศิลปการแสดงความริษยา การทะเลาะและการสัพยอก

กามปฺรติเสชฺนิศฺจยกลา ศิลปการยืนยันที่จะปฏิเสธความรัก

นิรลชฺชวาเวคสฺมฺมกลา ศิลปการแสดงความปราศจากความละอายและการกระตือรือร้น

โกปสฺกษยกลา ศิลปการทำให้หายโกรธ

รุทิตกลา ศิลปการร้องไห้

006641

มานสฺกษยกลา ศิลปการแสดงความอวดดีและถือตัว

เสวทฺกรมกมฺปกลา ศิลปการทำให้เหงื่อออก

ปฺนเรกานตฺปฺรสาชฺนกลา ศิลปการแกล้งเข้าห้องน้ำบ่อยๆ

นิสฺทกลา ศิลปการแกล้งแสดงว่าไม่มีแรงต้านทานการถอดครัดหรือผลักของชาย

เนตฺรนิมีลน-นิสฺทนิสฺปนฺทกลา ศิลปการแกล้งหลับตาไม่รับรู้สิ่งใดๆและไม่ไหวติง

มฤโตปมกลา ศิลปการทำเสมือนตาย

วิรหาสฺหราคกลา ศิลปการแสดงความรักอย่างเต็มคำจนไม่สามารถทนต่อการจากกัน

นิชชนนี่กลทกลา ศิลปการโต้เถียงกับมารดา

สทฺฤตฺทคมเนชฺชโนตฺสเวชฺชณกลา ศิลปการปรารณาไปเยี่ยมบ้านของคนดี

บายัญชาลิจโจรปารุณิกกลา ศิลปของราชาในการทำสงครามและของโจรในการขอ

เคารวไถ่ดิลยกลา ศิลปการแสดงความเคารพและการละเลย

นิษุการณโพนณกลา ศิลปการพูดสิ่งที่ไม่ดีโดยไร้เหตุผล

ศูลกลา ศิลปในการแกล้งทำเจ็บปวด

อภยงกลลา ศิลปการใช้น้ำมันประพินฉิว

นิทรากุณิรชสูวลา มุพรกลา ศิลปการแกล้งนอนและการมีประจำเดือน

ศิกษกลลา ศิลปการทำกริ้วกราด

รูกษกลลา ศิลปการพูดสามหา

คลดหสุต-คฤหารุคลา รปณกลา ศิลปการใช้มือจับเหนี่ยวคอยแล้วใส่สลักประตูป้องกัน

ลัตยุกตคามุกาหฤติ-หุรศนยาตุรา-สุตติกลา ศิลปการชักชวนชายคนนอนกลับมาอีก

ศิลปการ เขารวมในขบวนแห่ต่างๆและศิลปการกล่าวสรรเสริญ

ศิริโถปนสุราลยวิหระนเหลากลา ศิลปการทองเที่ยวในสถานที่บำเพ็ญบุญ เหวสถาน

และไม่ควบคุมความประพฤติไปตามชอบใจ

ครุหกลลา ศิลปเกี่ยวกับดาวเคราะห์

วศุเขามชมนุตรกลลา ศิลปเกี่ยวกับไสสมุนไพรและการใช้เวทมนตร์ให้มีอำนาจ

เหนือชายคนนอน

วถษกลลา ศิลปเกี่ยวกับต้นไม้

เกศรณชนกลลา ศิลปการขอมดม

ภิกษุ-ตาสพหุวิษณุยกกลลา ศิลปการประกอบบุญแบบต่างๆของภิกษุและบาวส

หุวิปหุรศนกลลา ศิลปการเที่ยวตามเกาะต่างๆ

ชีนุนากลา ศิลปการทำเศราสลค

ภุกฏนีกลา ศิลปการเป็นหญิงเจ้าสำนัก

สารวสุวาทรณกลลา ศิลปการยึดครองทรัพย์สินทั้งหมด

ชาติกลลา ศิลปการรู้ลักษณะชาติกำเนิดของบุคคล

ศิลปตามที่เกษเมนทรกล่าวไว้ เป็นศิลปการปฏิบัติอันเป็นเล่ห์เหลี่ยม

กลมารยาซึ่งไม่ใช่การแสดงความรู้ในวิทยาการ ผู้วิจัยเห็นว่า ศิลปดังกล่าวเป็นศิลป
ขั้นพื้นฐานที่โสภณิทุกคนจะต้องศึกษาให้มีความชำนาญ

ความงามของโสเภณีในวรรณคดีสันสกฤต

ความงามเป็นคุณสมบัติที่โสเภณีต้องมียกเหนือไปจากความสาวซึ่งใช้เป็นที่จับใจ
เขี้ยววนให้บุรุษหลงใหล โสเภณีผู้ใดไม่มีความสวยงามย่อมถูกเยาะเย้ย ดังความว่า

" พรหมณ์ใจ 1, กฤหิศักดิ์แก่ 1, ชาวบ้านผู้ยากจน 1, คาปัสตีผู้มีทรัพย์ 1,
พระเจ้าแผ่นดินผู้มีภรรยา 1, เวศยารูปพราม 1, ทั้งหมดนี้ย่อมถูกเยาะเย้ย
ในโลก " ¹

โสเภณีต้องเรียนรู้ศิลปการแต่งตัวและต้องแต่งตัวให้สวยงามอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อ
ดึงดูดใจชายให้พึงพอใจ ในที่โตปเทศกล่าวถึงหญิงโสเภณี(เวศยา) ไว้ตอนหนึ่งว่า " หญิง
เพศยาประดับตนก็เพื่อชาย " ² นางวสันตเสนานางคณิกาแห่งกรุงอุชชยีนีเป็นผู้หนึ่งที่เป็น
ตัวอย่างของโสเภณีที่ตกแต่งร่างกายด้วยอาภรณ์ล้วนแล้วด้วยทองคำ โสเภณีจะสวยงามยิ่ง
ขึ้นเมื่อหลอนถึงสภาวะอภิสาริก ³ เพราะนางจะประดับตนให้สวยงามเป็นพิเศษกว่าทุกวัน
แพรวพราวด้วยเพชร พลอย ทองคำและโลหะ รอบๆตะโพกจะประดับด้วย **เครื่องประดับที่
ทำด้วยโลหะที่กระทบกันจนเกิดเสียงดัง**

โสเภณีที่มีรูปร่างสมสัดส่วนย่อมเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่ประการหนึ่งที่จะดึงดูดชาย
ลักษณะสัดส่วนของร่างกายที่ถือกันว่าสวยงามในทัศนะชาวอินเดียใน สมัยมาตุกา มีดังนี้

¹ Vārāyastakamī, quoted in Ludwik Sternbach, Ganikā Vṛtta Saṁgrahaḥ,
p. 59.

mūrkhō dvijātīḥ sthavīro gr̥hasthō gr̥hī daridro dhanavāṁstapasvī /
veśyā kurūpā nr̥patīḥ kudharmo loke śaḍetāni vidāmbitāni // VaH.5

² ที่โตปเทศ, แปลโดย เสฐียรโกเศศและนาคะประทีป (พระนคร: สำนัก
พิมพ์คลังวิทยา, 2515), หน้า 108.

³ อภิสาริกา คือสภาวะที่โสเภณีตกอยู่ในอำนาจของความรักความปรารถนาอย่าง
รุนแรง หลอนต้องการให้ชายชู้มาร่วมหลับนอน ถ้าไม่เช่นนั้น หลอนก็ต้องไปหาชายชู้ที่บ้านของ
เขา เช่น นางวสันตเสนานีมีความปรารถนาต่อจารุทัตตะอย่างรุนแรงจนต้องไปหาเขาที่บ้าน
และนอนค้างแรมที่นั่นเนื่องจากฝนตก : กู Sūdraka, Mrochakatikā, p. 199.

"ความเต่งตึงของเต้านมทั้งสอง ความโค้งของวงคิ้วทั้งสอง
ความคำซลับของตาทั้งสองยอมแสดงถึงพฤติกรรมของเวศยา"¹

จะเห็นได้ว่า ดวงตาที่สวयงามต้องเป็นดวงตาที่คำซลับ วงคิ้วที่งามต้องเป็นวง
โค้ง เต้านมที่ชวนใจชายต้องเป็นเต้านมที่เต่งตึง โสเภณีผู้ใดที่มีสัดส่วนร่างกายลักษณะเช่น
นี้ย่อมเป็นที่ต้องตาต้องใจชาย

นอกจากความงามของเรือนร่าง ความสาวก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการ
หนึ่งของโสเภณี โสเภณีผู้ใดมีวัยแก่เกินไปไม่เป็นที่ปรารถนาของบุรุษ แต่จะถูกเยาะเย้ย
ดั่งความว่า

"ความมีอายุมากเป็นเครื่องประดับสำหรับราชา อ่ามาตย์ แพทย์
นักบวช แต่เป็นเครื่องบั่นทอนทำลายโสเภณี นักมวย นักร้อง
และคนรับใช้"²

โสเภณีผู้ที่มีอายุมากย่อมไม่มีค่าสำหรับใครๆ ดั่งความว่า

"เวศยาผู้ที่มีอายุมากย่อมไม่มีประโยชน์แก่ใครๆ เปรียบเหมือนศาลาที่มีความ
เยือกเย็นในฤดูหนาว เปลวตะเกียงในเวลากลางวัน พวงมาลัยที่มีดอกไม้
ร่วง"³

โสเภณีจะประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพก็ต้องมีทั้งความงามและ
ความสาวดั่งใดกล่าวมาแล้ว

¹ Ksemendra, Samayamātrkā, quoted in Ludwik Sternbach, Ganikā
Vṛtta Saṁgrahaḥ, p. 18.

² Hemavijaya, Śrīkathāraṭnākarah, quoted in Ludwik Sternbach,
Ganikā Vṛtta Saṁgrahaḥ, p.60.

³ Ksemendra, Samayamātrkā, quoted in Ludwik Sternbach, Ganikā
Vṛtta Saṁgrahaḥ, p.61.

นิสัยของโสเภณี

ได้กล่าวมาแล้วว่า สังคมของชาวอินเดียโบราณมิได้รังเกียจโสเภณี แต่อย่างไรก็ดี โสเภณีก็มีนิสัยบางอย่างน่ารังเกียจ วรรณคดีสันสกฤตหลายเรื่องกล่าวถึงนิสัยที่ไม่ดีของโสเภณี ดังนี้ 1. โสเภณีมีเล่ห์เหลี่ยม หลอกหลวง ไม่มีความจริงใจ ดังความว่า

"ตลาดของโสเภณี แคนเกิดของความจองหอง เล่ห์เหลี่ยม และความเท็จ"¹

"พอกำ 1, โสเภณี 1, นักพนัน 1, ชายฉึกประเวณี 1, คนคล่องในประโยชน์คน 1, คนง่วงนอน 1, ทั้งเจ็ดนี้เป็นที่อยู่ของความเท็จ"²

"หญิงเวศยามีความประพฤติกหลอกหลวง"³

2. โสเภณีไม่เคยรักใคร่จริง รักง่ายหน่ายเร็ว เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังความว่า

"ความคงที่ของประกายแห่งสายฟ้าในท้องฟ้า ร่องรอยบนน้ำย่อมไม่มี อยู่ฉับไฉ ความผันใ้ การนอน และคำพูดของโสเภณี (กฤฎา) ย่อมไม่ ยั่งยืนฉนั้น" (NP.1.14, 83)⁴

¹ Sūdraka, Mrcchakatikā, ed. by M.R.Kale, p.200.

² Hemavijaya, Śrikathāratnākaraḥ, quoted in Ludwik Sternbach, Ganikā Vṛtta Saṅgrahaḥ, p.99.

vanik panyāṅganā dasyurdyūtakṛt paradārikah /
svārthasādhakanidrālū saptāsatyasyamandiram // HK.133.1,222.1

³ Dāmodaragupta, Kittanīmata, quoted in Ludwik Sternbach, Ganikā Vṛtta Saṅgrahaḥ, p.92.

vañcakavṛttā veśyā ... / DK.473

⁴ The Nāradaṅcharātra, quoted in Ludwik Sternbach, Ganikā Vṛtta Saṅgrahaḥ, p.87.

ข้อรังเกียจของสังคมที่มีต่อหญิงโสเภณี

เนื่องจากโสเภณีมีนิสัยบางประการที่ไม่ดีดังกล่าแล้ว จึงมีข้อความในวรรณคดี สันสกฤตที่แสดงความรังเกียจหญิงโสเภณี ดังนี้

1. คัมภีร์มานวธรรมศาสตร์

ไม่อนุญาตให้พราหมณ์รับของจากผู้ที่ยังชีพจากเงินค่าจ้างของโสเภณี¹ และรับอาหารจากหญิงโสเภณี² เพราะผู้ใดรับอาหารจากโสเภณีผู้นั้นจะถูก ตัดขาดจากสวรรค์³

เมื่อโสเภณีถูกรังเกียจดังกล่าว คัมภีร์มานวธรรมศาสตร์จึงเปรียบเทียบ ความไม่ดีของโสเภณีกับความไม่ดีของราชาไว้ว่า ราชาชั่วเพียงหนึ่งพระองค์ มีความไม่ดีเท่ากับสำนักโสเภณีถึงสิบสำนัก⁴

2. กาพย์มหาภารตะ ตำนาคีบรพ (Mbh. 12.89-13-14) ตอนหนึ่งกล่าวว่า หญิงเวศยาสร้างความเคียดแค้นให้แก่ประชาชนที่อยู่ข้างเคียง⁵
3. จานกยনীติหรรพณ กล่าวไว้ว่า หญิงเวศยาเป็นอันตราย ไม่อาหารต่อความทุกข์ ของผู้อื่น⁶

¹ Mn.4.84.

² Mn.4.209

³ Mn.4.219-220

⁴ Mn.4.85

⁵

⁶ The Mahābhārata, 3:2107 . ฎ เปรียบเทียบ Mn.4.259-269

⁶ Cānakyanītidarpaṇ, quoted in Ludwik Sternbach, Ganikā Vṛtta

4. วรรณคดีบทละครเรื่อง มฤคฉกฏิกา (Mrcchakāṭikā)¹ กล่าวว่าหญิงเวศยาหัวเราะและร้องไห้เพื่อเงินตรา หลอนจะทำให้ชายไว้วางใจ แต่หลอนไม่เคยไว้ใจเขา เพราะฉะนั้น ชายผู้เกิดในตระกูลคมีศีลพึงหลีกเลี่ยงหญิงเวศยาผู้เป็นเสมือนดอกไม้ในป่าช้า
5. ในนิทานหิโตปเทศ กล่าวถึงหญิงโสเภณีไว้ตอนหนึ่งว่า
 " โลกซึ่งเป็นผู้เอาใจใส่ต่อเหตุการณ์อันล่วงแล้ว ย่อมไม่วางใจต่อชายเฉา² ผู้สอนอุปเทศธรรม แต่เป็นหญิงประพฤติกวาม เหมือนไม่ไว้ใจต่อพราหมณ์อันเป็นผู้มาโค ฉะนั้น "³

¹ Sūdraka, *Mrcchakatikā*, ed. by M.R.Kale, p. 144.

² หมายถึงหญิงเจ้าสำนัก (กุณฺณนี)

³ หิโตปเทศ, แปลโดย เสฐียรโกเศศและนาคะประทีป, หน้า 20.

โสเภณีในอรรถศาสตร์และกามสูตร

อรรถศาสตร์เป็นงานเขียนของเกาฏิลย เกาฏิลยได้เสนอแนวคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการปกครองรัฐเพื่อให้เกิดสันติสุข ความมั่นคง ความมั่งคั่งขึ้นในรัฐ เกาฏิลยเห็นความสำคัญของโสเภณีที่จะทำประโยชน์ให้แก่รัฐจึงได้เสนอแนะให้รัฐดำเนินนโยบายเกี่ยวกับโสเภณีไว้อย่างละเอียดในหนังสืออรรถศาสตร์ของเขา และได้ให้หัวข้อเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า " คณิกาขุม " ¹ ซึ่งเป็นการเสนอแนะถึงวิธีบริหารเกี่ยวกับโสเภณีประเภทที่มีชื่อว่า นางคณิกา

กามสูตรของฤๅชาตสยายนก็มุ่งเสนอแนะกามศาสตร์ให้แก่ผู้ที่แสวงหากาม ในกามสูตรก็มีเรื่องของโสเภณีไว้อย่างละเอียดบทหนึ่ง ² ซึ่งเสนอวิธีการปฏิบัติของโสเภณีในการประกอบอาชีพ

ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเภทของโสเภณีตลอดจนศิลปศาสตร์ และสถานภาพของโสเภณีในอรรถศาสตร์และกามสูตร ดังต่อไปนี้

ประเภทของโสเภณี

กามสูตรระบุไว้ว่า โสเภณีแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆได้ 9 ประเภท คือ กุมภทาสี ปริจาริกา กุลญา ไสวรีณี นฎี ศิลปการิกา ประกาศวิณัฎา รุปาชีวา และ คณิกา³

¹R.P.Kangle (ed.), Kautiliya Arthasāstra Part I A Critical Edition with a Glossary (Bombay: University of Bombay, 1969),I:81,II:158

²Vātsyāyana, The Kāmasūtra, trans. Sir Richard F.Burton (New York: E.P. Dutton & Co, 1964),pp. 205-237.

³Vātsyāyana, Kāma Sūtra, quoted in Ludwik Sternbach, Juridical Studies in Ancient Indian Law (2 vols; Delhi: Motilal Banarsidass, 1965.),I:201

!! แต่ Sir Richard F. Burton กล่าวไว้ในกามสูตรฉบับแปลของเขาว่า โสเภณีมีประเภทต่าง ๆ กัน คือ หญิงชั้นต่ำหญิงลามก หญิงรับใช้ หญิงไม่บริสุทธิ์ หญิงเตนรำ หญิงศิลปิน หญิงที่ละทิ้งครอบครัว หญิงที่อาศัยอยู่บนความสวยงามของตนเอง และโสเภณี **โดยทั่วไป**¹

ในวรรณคดีไม่ได้ระบุจำนวนประเภทของโสเภณีไว้เป็นที่แน่นอน แต่ก็มี การกล่าวถึงหญิงที่ค้าประเวณีเป็นสองพวกใหญ่ๆ คือ นางรูปาชีวา และนางคณิกา

นางรูปาชีวา เป็นหญิงที่ค้าประเวณีจำพวกหนึ่ง² เกาฏิลยได้เสนอแนะเกี่ยวกับ นางรูปาชีวาไว้ว่า (รัฐ)ควรจัดที่ตั้งสำนักให้แกรูปาชีวาตามแนวถนนหลวง (Ka.10.1.10)³ ทางประตูเมืองทิศใต้ (Ka.2.4.11)⁴ เกาฏิลยยังได้เสนออีกว่า ควรเก็บภาษีเงินได้ จากหญิงรูปาชีวาเป็นรายเดือน เดือนละสองเท่าของเงินโลก⁵ (Ka.2.27.27)⁶

¹ The Kama Sutra of Vatsyayana, trans. Sir Richard F. Burton, p.237.

" The different kinds of courtesan are : A bawd, A female attendant, An unchaste woman, A female artisan, A woman who has left her family, A woman living on her beauty, And, finally, a regular courtesan "

² Monier Williams, Sanskrit-English Dictionary, p.886.

³ R.P.Kangle (ed.), Kāṭilīya Arthasāstra, I:233, II:434

⁴ R.P.Kangle (ed.), Kāṭilīya Arthasāstra, I:36, II:69

⁵ เงินโลก คือเงินค่ารวมอภิมยที่บุรุษจะต้องจ่ายให้แก่โสเภณีในแต่ละคืน

⁶ R.P.Kangle (ed.), Kāṭilīya Arthasāstra, I:82, II:161

หญิงโสเภณีอีกประเภทหนึ่งที่จะกล่าวถึงก็คือ นางคณิกา ทั้งอรรถศาสตร์และกาม-
 สูตรต่างก็กล่าวถึงนางคณิกาไว้มาก โดยเฉพาะในอรรถศาสตร์มีเรื่องของนางคณิกาอย่าง
 ละเอียดยก นางคณิกามีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากหญิงรูปงามซึ่งได้กล่าวมาแล้ว กล่าวคือ
 นางคณิกาในอรรถศาสตร์มีลักษณะเป็นหญิงในราชสำนัก ผู้วิจัยจะนำมากล่าวต่อไป

นางคณิกาและศิลปะศาสตร์ที่ต้องศึกษา

กามสูตรพรรณนาเกี่ยวกับนางคณิกาในทำนองให้คำจำกัดความว่า "คณิกา" ว่า
 " หญิงเวศยาผู้มีความประพฤติดี มีคุณธรรม รูปร่างสวยงามเป็นคุณสมบัติ
 ประจำตัว หญิงเวศยานั้นย่อมได้รับตำแหน่งนางคณิกา ตำแหน่งสูงในหมู่ชน "¹
 ข้อความข้างบนนี้ทำให้ทราบว่า นางคณิกาจะต้องเป็นโสเภณีที่มีคุณสมบัติพิเศษ
 ต่างจากโสเภณีประเภทอื่นๆ ด้วยเหตุนี้ นางคณิกาจึงต้องศึกษาศิลปะศาสตร์ 64 ประการ
 เพื่อเสริมบุคลิกของตนให้ถูกรสนิยมของบรรดาบุรุษ เมื่อนางคณิกามีความรู้ชำนาญ
 ในศิลปะศาสตร์ นางคณิกานั้นจะได้รับเกียรติยศอยู่ท่ามกลางชุมชนแห่งบุรุษ ยิ่งกว่านั้น หลอน
 จะได้รับการยอมรับนับถือจากพระราชา และการกล่าวสรรเสริญจากนักปราชญ์ราชบัณฑิต²
 ศิลปะศาสตร์ 64 ประการที่ปรากฏอยู่ในกามสูตรมีดังต่อไปนี้

¹ Vātsyāyana, Kāma Sūtra, quoted in Ludwik Sternbach, Juridical
 Studies in Ancient Indian Law, I:199

ābhir abhyachritā veśyā śīl-rūpgunānvitā /
 labhate ganikāsabdam sthānam ca janasamsadi // Vāts.41.24-25

² The Kama Sutra of Vatsyayana, trans. Sir Richard F. Burton, p.72.

ศิลปศาสตร์ 64 ประการที่ปรากฏรายชื่อในกามสูตรนั้นเป็นศิลปศาสตร์ที่จะต้อง
ศึกษาควบคู่ไปกับกามสูตร สตรีชั้นสูง เช่น ราชนิกา บุตรีมหาอำมาตย์และนางศนิกาพึงศึกษา
ศิลป 64 ประการซึ่งมีดังต่อไปนี้

1. การขับร้อง
2. การเล่นดนตรี
3. การเต้นรำ
4. การวาดภาพ
5. การสักบนผิวหนัง การตกแต่งหน้าผาก
6. การตกแต่งพื่นคิ้วขาวและดอกไม้และสิ่งต่างๆ
7. การจัดห้อง เที่ยงนอนและผนังห้อง
8. การระบายและย้อมสีร่างกาย เสื้อผ้า พัน ผม เล็บและริมฝีปาก ฯลฯ
9. การประดับพื่นคิ้วพื่นและมณีมีค่า
10. ศิลปการทำเสียงอย่างสวยงามในโอกาสต่างๆและแบบต่างๆ
11. ศิลปการจัดภาชนะที่ทำด้วยแก้วที่มีน้ำเต็ม
12. ศิลปในการว่ายน้ำและเล่นกีฬาในน้ำ
13. ศิลปการรู้จักไขมันตรและไช้ยา
14. ศิลปการร้อยลูกปัดทำสร้อยคอ พวงมาลัย พวงหรีด ฯลฯ
15. ศิลปการทำเครื่องประดับศีรษะด้วยดอกไม้
16. ศิลปการแต่งตัวและทำเครื่องแต่งตัว เพื่อแสดงบนเวที
17. ศิลปการทำตุ้มหู
18. ศิลปการพ่นน้ำหอม
19. ศิลปการจัดเพชรและเครื่องประดับ
20. ความรู้ทางไสยศาสตร์ เวทมนตร์คาถา
21. ศิลปในการทำรายการสำหรับการตกแต่งให้สวยและทำให้คนหลง
22. ศิลปการทำไหมมือเบา

23. ความชำนาญในการประกอบอาหาร
24. การปรุงเครื่องคั่ว น้ำมันไม้คั้น และเครื่องคั่วขนานาชนิด
25. การเย็บปักถักร้อยขนานาชนิด
26. การทำนกกแก้ว คอกไม้ พูหอยจากเส้นค้าย
27. การแกหรือตอบปัญหาและปริศนาต่างๆ
28. การเล่นต่อโกลก
29. ศิลปการเลียนเสียงสัตว์และเครื่องดนตรีอื่นๆ
30. การอ่านออกเสียงบทสวดให้ถูกต้อง
31. การสร้างประโยคควยคำยาก
32. ความรู้เรื่องบทละครและนิทานพื้นบ้าน
33. การเติมข้อความในโคลก
34. ศิลปในการทำของจากไม้ไผ่
35. ศิลปการแกะสลักและการตกแต่งผิวเครื่องใช้
36. งานช่างไม้
37. ศิลปในการก่อสร้าง
38. ความรู้เรื่องการเล่นแร่แปรธาตุ
39. ความรู้ทางเคมีและทางโลหะ
40. ความรู้การย้อมสีของโลหะ
41. ความรู้เรื่องการทำสวน
42. ศิลปของการฝึกแพะ ไก่ นกคุ้มเพื่อการชน
43. ศิลปการฝึกนกกแก้วให้พูด
44. ศิลปการนวดร่างกายและสระดม
45. การเข้าใจและเขียนคำที่เป็นปริศนา
46. เข้าใจชาวอันเป็นรหัส
47. ความรู้ทางภาษาต่างๆและภาษาถิ่นของดินแดนต่างๆ
48. ศิลปการทำยวคยานคอกไม้

49. มีความรู้เรื่องลางสังหรณ์
50. ความรู้เกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือและเครื่องใช้นานาชาติ
51. ศิลปการฝึกความจำ
52. ศิลปการอ่านรอยแก้วและรอยกรองตามหลังจากการไต่ขึ้น
53. ความรู้เกี่ยวกับการแต่งคำประพันธ์ต่างๆ
54. ความรู้เกี่ยวกับศัพท์ต่างๆ
55. ความรู้เรื่องฉันท
56. ความรู้เรื่องอสังการ
57. ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนรูปร่างคน
58. ความรู้เกี่ยวกับการปลอมแปลงหรือเปลี่ยนคุณภาพสิ่งของ
59. ความรู้เกี่ยวกับการพนันชนิดต่างๆ
60. ความรู้เรื่องการเล่นสกา
61. ความชำนาญเกี่ยวกับการกีฬาของเด็กๆ
62. ความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์การเข้าสมาคม วิธีให้ความนับถือและ
ชมเชยผู้อื่น
63. ความรู้ในศิลปการสงคราม อาวุธ ยุทธศาสตร์ และการเมือง
64. ความรู้เกี่ยวกับยิมนาสติกส์¹

¹ Vātsyāyana's Kāmasūtra, trans. Acharya Vipin Chandra Bandu

(New Delhi: Sikksens' Press, 1973), pp. 36-39.

เกาฏิลยฺ์เสนอแนะความคิดของเขาไว้ในอรรถศาสตร์ (Ka.2.27.28)¹ ว่า
 ผู้นำนายการสำนักนางคณิกาควรจัดบริการเลี้ยงดูครูที่สอนศิลปะต่างๆแก่นางคณิกา ด้วยข้อความ
 นี้จึงทราบว่รัฐได้จัดให้มีครูสำหรับฝึกสอนศิลปะศาสตร์ให้แก่นางคณิกาคด้วย

สถานภาพของนางคณิกาและลูกนางคณิกา

เกาฏิลยฺ์กล่าวไว้ในอรรถศาสตร์ของเขาว่า นางคณิกาไม่มีความเป็นไทแก่ตนเอง
 พระราชามีสิทธิ์จะบังคับเธอให้รวมประเวณีกับชายใดๆก็ได้ ถ้าหากนางคณิกายุ้โคชค้พระราช
 ประสงค์ ผู้นั้นจะถูกลงโทษด้วยการถูกเขียนด้วยแส้ 1,000 ที หรือไม่ก็จะถูกปรับเป็นเงิน
 จำนวน 5,000 ปณะ (Ka.2.27.19)² นางคณิกาแต่ละคนจะมีเงินค่าได้ถอนอิสรภาพ
 ประจำตัวคนละ 24,000 ปณะ ตลอดจนลูกชายนางคณิกาก็ไม่มีอิสรภาพแก่ตนเองเช่นกัน
 ลูกของนางคณิกาจะมีเงินค่าได้ถอนอิสรภาพประจำตัวคนละ 12,000 ปณะ (Ka.2.27.6)³
 ถ้านางคณิกายุ้โคชปรารถนาจะมีอิสรภาพก็ต้องนำเงินจำนวนดังกล่าวไปถอนอิสรภาพจาก
 พระราชา

ลูกของนางคณิกาไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชายถือว่าเป็นสมบัติของพระราชา ลูกสาว
 คนใดมีความสวยงามก็จะได้รับการแต่งตั้งเป็นนางคณิกา (Ka.2.27.1)⁴ ส่วนลูกชาย
 ของนางคณิกาเมื่อมีอายุได้ 8 ปี ก็จะได้รับแต่งตั้งให้ทำหน้าที่กุศิว (Ka.2.27.7)⁵
 กุศิวจะได้รับการฝึกหัดศิลปะต่างๆ เช่น การเต้นรำและการแสดงบนเวที ถ้าหากได้รับการ
 ฝึกสอนให้ เป็นหัวหน้านักแสดงก็มีชื่อว่า รังโคปชีวิน (Ka.2.27.29)⁶

¹R.P.Kangle (ed.), Kāṭīliya Arthasāstra, I:82, II:161

²R.P.Kangle (ed.), Kāṭīliya Arthasāstra, I:82, II:161

³R.P.Kangle (ed.), Kāṭīliya Arthasāstra, I:81, II:159

⁴R.P.Kangle (ed.), Kāṭīliya Arthasāstra, I:81, II:159

⁵R.P.Kangle (ed.), Kāṭīliya Arthasāstra, I:81, II:159

⁶R.P.Kangle (ed.), Kāṭīliya Arthasāstra, I:82, II:161

นางคณิกามีรายได้จากพระราชา พระราชาจะจ่ายเงินเป็นรายไ้รายปีให้แก่นางคณิกาตามระดับของความสวยงามแต่ละคน¹ นางคณิการะดับต่ำจะได้รับเงินรายปีละ 1,000 ปณะ นางคณิการะดับกลางจะได้รับปีละ 2,000 ปณะ นางคณิการะดับสูงจะได้รับปีละ 3,000 ปณะ² เมื่อนางคณิกามีรายได้นางย่อมมีทรัพย์สินที่เก็บออมไว้เป็นสมบัติส่วนตัว เกี่ยวกับสมบัติส่วนตัวของนางคณิกานี้ เกาฏิลยเสนอไว้ในอรรถศาสตร์ (Ka. 2. 27. 2-3)³ ว่า เมื่อนางคณิกายุไ้ถึงแก่ความตายหรือไปอยู่ต่างรัฐ มรดกนั้นจะตกเป็นของลูกสาว แต่ถ้าไม่มีลูกสาวมรดกนั้นจะตกเป็นของพี่สาว หรือถ้าไม่มีทั้งลูกสาวและพี่สาว มรดกจะตกเป็นของมารดาหรือหญิงที่เคยทำหน้าที่แทนนางคณิกายุไ้ตาย และถ้าไม่มีบุคคลดังกล่าว มรดกจึงตกเป็นของพระราชา

กฎหมายคุ้มครองสิทธิและทรัพย์สินของโสเภณี

สังคมนินเคียมัยโบราณให้ความสำคัญต่ออาชีพโสเภณีเป็นอย่างมาก ทั้งนี้จะเห็นได้จากความคิดเกี่ยวกับโสเภณีที่เกาฏิลยได้เสนอแนะไว้ในหนังสืออรรถศาสตร์ซึ่งมีกฎข้อกำหนดคุ้มครองสิทธิและทรัพย์สินของโสเภณีดังนี้

1. ข้อกำหนดโทษเกี่ยวกับการข่มขืนนางคณิกา
2. ข้อกำหนดโทษเกี่ยวกับการทำร้ายร่างกายนางคณิกา
3. ข้อกำหนดโทษเกี่ยวกับการลักทรัพย์ของนางคณิกา

¹ ความสวยงามของนางคณิกากำหนดด้วยเงินเสริมสวยอันเป็นรายไ้ประจำปี นางคณิการะดับสูง(อุตม)มีหน้าที่ถือหีบหมากถวายพระราชา นางคณิการะดับกลาง(มชยม)มีหน้าที่ถือพัด ฉัตร นางคณิการะดับต่ำ(กนิษฐ) มีหน้าที่คอยล้างพระบาทพระราชา : R.P.Kangle (ed.), Kautiliya Arthasāstra Part II an English translation with critical and expanatory note (Bombay: University of Bombay, 1972), p. 159.

² Ludwik Sternbach, Juridical Studies in Indian Law (2 vols; Delhi: Motilal Banarsidass, 1965), I:214

³ R.P.Kangle (ed.), Kautiliya Arthasāstra, I:81, II:158

1. ข้อกำหนดโทษเกี่ยวกับการข่มขืนหญิงโสเภณี
 อรรถศาสตร์ (Ka.4.13.38-39)¹ กำหนดโทษไว้ว่า ชายผู้ใดข่มขืนหญิงรูปาจีวาจะต้องถูกปรับเป็นเงินจำนวน 12 ปณะ และถ้าชายหลายคนร่วมกันข่มขืน ชายแต่ละคนจะต้องถูกปรับเป็นเงินจำนวน 24 ปณะ
2. ข้อกำหนดโทษเกี่ยวกับการทำร้ายร่างกายนางคณิกา
 อรรถศาสตร์ (Ka.2.27.14)² กำหนดโทษไว้ว่า ผู้ใดกักขังหน่วงเหนี่ยว ลักพานางคณิกานั้นจะต้องถูกปรับ 1,000 ปณะ และถ้าผู้ใดทำร้ายนางคณิกจนเกือบหมดความสวยงาม ผู้นั้นจะต้องถูกปรับเป็นเงินจำนวน 1,000 ปณะ เช่นเดียวกัน
 ในกรณีที่ผู้ใดข่มขืนนางคณิกาซึ่งได้รับการแต่งตั้งแล้ว ผู้นั้นจะต้องถูกปรับเป็นเงินจำนวนสามเท่าของเงินค่าไถ่อิสราภาพ (Ka.2.27.16)³
3. ข้อกำหนดโทษเกี่ยวกับการลักทรัพย์ของนางคณิกา
 อรรถศาสตร์ (Ka.2.27.23)⁴ กำหนดโทษไว้ว่า ผู้ใดลักทรัพย์ได้แก่เครื่องประดับต่างๆ สิ่งของมีค่าของนางคณิกา ผู้นั้นจะต้องถูกปรับเป็นเงินจำนวนแปดเท่าของราคาสิ่งของนั้น

¹R.P.Kangle (ed.), Kautiliya Arthasāstra, I:149, II:291 .

²R.P.Kangle (ed.), Kautiliya Arthasāstra, I:81, II:160

³R.P.Kangle (ed.), Kautiliya Arthasāstra, I:81, II:160

⁴R.P.Kangle (ed.), Kautiliya Arthasāstra, I:82, II:161

ผู้อำนวยการสำนักงานคดี

ไต่ถามมาแล้วก่อนทราบว่า นางคดีเป็นสตรีที่อยู่ในความดูแลของรัฐ ฉะนั้นจึงต้องมีผู้บริหารดูแลสตรีประเภทนี้เพื่อให้ดำเนินกิจการตรงตามเป้าหมาย โดยดูแลนางคดีตามที่เกาฏิลย์เสนอแนะไว้ในอรรถศาสตร์ เรียกว่า คดีกาชยภุช ควรมือนำงานที่ดังต่อไปนี้

1. จำงและแต่งตั้งหญิงสาวที่สวयงามมีคุณสมบัติพร้อมทั้งชำนาญในศิลปศาสตร์ หญิงสาวเหล่านั้นจะมาจากครอบครัวนางคดีหรือไม่ใช้ก็ได้ให้คำร่งตำแหน่งนางคดี (Ka. 2. 27. 1)¹
2. ควบคุมเงินโภคที่ได้จากบุรุษที่มาหาความอภิรมย์จากนางคดี ควบคุมรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือยของนางคดี รายได้พิเศษ รางวัลที่นางคดีได้รับจากบุรุษที่มาหาความสำราญ (Ka. 2. 27. 10)²
3. จัดการเลี้ยงดูครูที่สอนศิลปศาสตร์ให้แก่นางคดี (Ka. 2. 27. 28)³
4. จัดการเลี้ยงดู จัดสรรงานให้แก่นางคดีที่หมดความสวयงามและไม่สามารถประกอบการค้าประเวณีได้อีกต่อไป (Ka. 2. 27. 8)⁴

จากข้อมูลในหัวข้อคดีกาชยภุช ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ข้อความหลายแห่งแสดงให้เห็นว่านางคดีที่รัฐเป็นผู้บริหารนั้นถูกใช้เป็นเครื่องมือของรัฐสำหรับการหาผลประโยชน์เข้าของพระคลังของพระราชธา และวิธีการหาผลประโยชน์ดังกล่าวก็คือใช้นางคดีค้าประเวณี ฉะนั้น นางคดีก็คือโสเภณีประเภทหนึ่งที่รัฐหรือพระราชธาเป็นผู้จัดให้มีขึ้น สถานภาพของนางคดีที่ถูกกล่าวถึงในอรรถศาสตร์จึงแตกต่างจากสถานภาพของนางคดีที่ปรากฏในวรรณคดีอื่นๆในข้อที่ว่า นางคดีในอรรถศาสตร์ไม่มีอิสราภาพ มีชีวิตอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของพระราชธาที่กำหนดขึ้น ส่วนนางคดีที่ปรากฏในวรรณคดีอื่นๆเป็นผู้ที่มีชีวิตอย่างอิสระ ประกอบการค้าประเวณีด้วยตนเองเป็นเอกเทศ

¹R.P.Kangle (ed.), Kāutilīya Arthasāstra, I:81, II:158

²R.P.Kangle (ed.), Kāutilīya Arthasāstra, I:81, II:159

³R.P.Kangle (ed.), Kāutilīya Arthasāstra, I:82, II:161

⁴R.P.Kangle (ed.), Kāutilīya Arthasāstra, I:81, II:159

โสเภณีในวรรณคดีบาลี

ผู้วิจัยพบว่าวรรณคดีบาลี เช่น พระไตรปิฎก ธรรมปทัฏฐกถา และชาตกัฏฐกถา เป็นต้น ใช้คำที่หมายถึงโสเภณีถึง 7 คำ คือ คณิกา¹ เวลียา² เวสี³ กุมภทาสี⁴ เวลิกา⁵

¹ สุขามรณสูตร เตปิฎก เล่ม 5: วินัยปิฎก มหาวรรค ภาค 2 จีวรชั้นชก
ราชคหเนคมวัตถุ (พระนคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2500), หน้า 168.

... อมฺพาลี จ คณิกา อภิรฺฐปา โหติ ...

ดู เปรียบเทียบ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่ม 5 ข้อ 128

² สุขามรณสูตร เตปิฎก เล่ม 8: วินัยปิฎก ปรีวาร เอกุตตริกปัฏจ (พระนคร:
มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2502), หน้า 325.

... เวลียาโคจโร ...

ดู เปรียบเทียบ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่ม 8 ข้อ 979

³ สุขามรณสูตร เตปิฎก เล่ม 26: สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ-
เปรตวัตถุ-เดรคาถา-เดรีคาถา (พระนคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2502), หน้า 453.

... เวสีทวารมฺหิ ...

ดู เปรียบเทียบ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่ม 26 ข้อ 440

⁴ สุขามรณสูตร เตปิฎก เล่ม 33: สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน ภาค 2
(พระนคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2502), หน้า 273.

... มฺคฺเร พนฺชฺมตฺติยา กุมภทาสี อโหสฺหิ ...

ดู เปรียบเทียบ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่ม 33 ข้อ 153

⁵ เล่มเดียวกัน, เรื่องเดียวกัน หน้า 399.

... เวลิกา จ อนาจรรา ชินสาสนทฺฐิกา

นครโสภินี¹ และวณฺหาสี²

ในบรรดาคำดังกล่าว คณิกา เป็นคำที่ใช้อย่างแพร่หลายและหมายถึงโสเภณีผู้ที่มีความสนิทสนมกับพระราชาและคนในวรรณสูง อย่างไรก็ตามคำบาลีที่กล่าวมาข้างต้นไม่มีความหมายเฉพาะ แต่หมายถึงโสเภณีโดยส่วนรวม กล่าวคือ

ในอัฐฐานชาดกมีการใช้คำ นครโสภินีและวรรณทาสีทั้งที่หมายถึงโสเภณีคนเดียว³ วิสูตรชาดก ก็ใช้คำ วณฺหาสี และเวสฺสียา หมายถึงโสเภณีคนเดียว⁴ ในกुरुธรรมชาดกก็ใช้ทั้งคำ นครโสภินี และคณิกาหมายถึงโสเภณีคนเดียว⁵ เช่นกัน

นอกจากนี้ ทั้งคณิกาและนครโสเภณี ก็หมายถึงโสเภณีที่มีความร่ำรวยเป็นที่เสนาหาของพระราชา ทั้งนางคณิกาและนครโสเภณีมีบริวารมาก ท่องเที่ยวไปตามสถานที่ต่างๆไม่ประจำสำนักเช่นเดียวกับพวก เวสฺสี⁶

¹ ชาติทกฏฐกถา ภาค 5: อัฐฐกนิบาต อัฐฐานชาดก (พระนคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2465), หน้า 329.

... พาราณสียณฺจ เอกา นครโสภินี วณฺหาสี อภิรุปา อโหสิ โสภคคบุปฺพุตา ฯ...

² คฺุ เชิงอรฺรทที่ 1

³ คฺุ เชิงอรฺรทที่ 1

⁴ ชาติทกฏฐกถา ภาค 10: มหานิบาต วิสูตรชาดก (พระนคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2465), หน้า 269.

⁵ ชาติทกฏฐกถา ภาค 4: ติกนิบาต กुरुธรรมชาดก (พระนคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2465), หน้า 116.

⁶ สุขามรฺฐสุสฺส เทปิฏกํ เล่ม 4: วินัยปิฏก มหาวรรค ภาค 1 (พระนคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2500), หน้า 43.

คฺุ เปรียบเทียบ พระไตรปิฏกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่ม 4 ข้อ 36

ความสัมพันธ์ของโสเภณีกับสถาบันกษัตริย์

ผู้วิจัยพบว่าโสเภณีอินเดียโบราณมิได้ถูกรังเกียจหรือถูกเหยียดหยามให้ต่ำต้อยประการใด ตรงกันข้ามเขาได้รับได้รับการยกย่องเป็นผู้มีเกียรติในสังคม โสเภณีเป็นอาชีพสำหรับประชาชนให้เฟริศพรังยั้งนัก¹ เป็นที่เชิดหน้าชูตาของนคร มีหน้าที่ต้อนรับแขกเมือง

วรรณคดีบาลี มีเรื่องราวที่แสดงให้เห็นว่า โสเภณีได้รับการยกย่องจากสถาบันกษัตริย์ในฐานะผู้บำเรอความสุขให้แก่พระราชอาและขุนนางในราชสำนัก โสเภณีบางคนมีฐานะเป็นถึงสนม เช่น นางอัมพาลี โสเภณีนครเวสาลี² นางสิริมา โสเภณีกรุงราชคฤห์³ เป็นต้น โสเภณีบางคนถึงแม้มิได้เป็นสนมแต่ก็เป็นที่โปรดปรานของพระราชอา เช่น นางสามา โสเภณีแห่งเมืองพาราณสี⁴ นอกจากนี้ โสเภณียังเป็นที่คบค้าสมาคมเพื่อหาความสุขของบรรดาเจ้าชาย ดังจะเห็นได้จากเรื่องของบรรดาเจ้าชายลิจฉวีพาหญิงโสเภณีไปหาความสุข และควยความหึงหวงนางโสเภณีเจ้าชายเหล่านั้นจึงฆ่าพันกันเอง⁵

¹ สุยามนุสรุสสุ เทปิฎก เล่ม 5: วินัยปิฎก มหาวรรค ภาค 2 จีวรขันธก, หน้า 168.

ดู เปรียบเทียบ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่ม 5 ข้อ 28

² ดู ประวัตินางอัมพาลี

³ ดู ประวัตินางสิริมา

⁴ ชาตกฏฐกถา ภาค 4: จตุกถนิบาต กณเวรีชาคค (พระนคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2465), หน้า 300.

⁵ ธัมมปทฐกถา ภาค 6: ปิวรรค ลิจฉวีวัตถุ (พิมพ์ครั้งที่ 16 พระนคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2518), หน้า 145.

ดู เปรียบเทียบ ธัมมปทฐกถาแปล ภาค 6 หน้า 225

บรรดาขุนนาง บุโรหิตของราชสำนักก็หาความสำราญด้วยหญิงโสเภณี บุโรหิตบางคนถึงขนาด
 จ่ายเงินการรวมอภิมรย์ให้แก่หญิงโสเภณีคืนละ 1,000 กหาปณะ เป็นนิตย¹ ในวิสูตรชาดกมี
 ข้อความว่า มีโสเภณีอยู่รับใช้ในราชสำนักของท้าววิสูตร เป็นจำนวนถึง 700 คน² นอกจากนี้
 ยังมีกรกล่าวถึงความสนิทสนมของนางอัมพาลี โสเภณีแห่งนครเวสาดีกับเจ้าชายลิจจวี ว่า
 นางอัมพาลีสามารถสัพยอกบรรดาเจ้าชายลิจจวีด้วยการเอารัดของตนเข้ากระพรวนของ
 เจ้าชายเหล่านั้น³ ในกัฐกรรมาชาดก กษัตริย์กัฐกรรมาให้ชน 11 เหล่า รักษาศีล⁴ โสเภณี
 เป็นชนเหล่าหนึ่งในจำนวนนั้นที่ได้รับเกียรติให้รักษาศีลอย่างมั่นคงเช่นกัน พระอินทร์ได้ทดลอง
 ความเป็นผู้รักษาศีลอันบริสุทธิ์ของเธอด้วยการนิมิตกายเป็นบุรุษหนุ่มนำเงินมาจ้างเธอเพื่อขอ
 รวมอภิมรย์จ่ายเงินจำนวน 1,000 กหาปณะ แล้วไม่ได้มาหานางตลอดระยะเวลาถึง 3 ปี
 ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว เธอไม่ได้รับค่าจ้างสำหรับรวมอภิมรย์กับชายอื่นเลยแม้แต่คนเดียว
 เพราะเธอถือคำมั่นสัญญาว่าจะต้องให้ความสุขแก่พระอินทร์ก่อน รายได้ของเธอจึงไม่เพิ่มขึ้น
 แต่กลับลดลงจนจะหมด เมื่อนางรอกับถึงสามปีจนไม่มีเงินใช้จ่าย นางจึงตัดสินใจไปหาผู้
 พิพากษาเพื่อให้พิจารณาว่า เธอสมควรที่จะรับรวมอภิมรย์กับชายคนอื่นได้หรือไม่ ผู้พิพากษา
 ได้พิจารณาให้เธอรับรวมประเวณีกับบุรุษอื่นได้ ขณะที่เธอกลับมาถึงสำนักของหล่อน พระอินทร์

¹ ชาตกกฎธรรกถา ภาค 5: อฏฐกนิบาต อฏฐฐานชาดก, หน้า 329.

² ชาตกกฎธรรกถา ภาค 10: มหานิบาต วิสูตรชาดก, หน้า 269.

³ สุยามรกฎธรรกถา เทปิฎก เล่ม 5: วินัยปิฎก มหาวรรค ภาค 2 เกสัชชกัณฑ์, หน้า 95.

ดู เปรียบเทียบ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่ม 5 ข้อ 77

⁴ ชาตกกฎธรรกถา ภาค 4. ติกนิบาต กัฐกรรมาชาดก, หน้า 116.

ก็มาปรากฏภายในร่างของชายหนุ่มคนนั้นแล้วเป็นเงินให้เธอ 1,000 กหาปณะเพื่อเป็นค่าจ้างร่วมอภิรมย์ แต่เธอจำได้ว่า เป็นชายคนที่มัดจำเงินค่าร่วมอภิรมย์เมื่อสามปีก่อน เธอจึงไม่ยอมรับเงินจำนวนนั้น พระอินทร์เห็นน้ำใจที่ซื่อตรงต่อสัญญาของหลอนจึงกลายร่างเป็นเทพแล้วสรรเสริญความซื่อสัตย์ของหลอนพร้อมทั้งประทานแก้วแหวน เงินทองจำนวนมหาศาลให้แก่เธอ เพื่อเป็นรางวัลในการรักษาคำมั่นสัญญา

ความเป็นอยู่และทรัพย์สินของโสเภณี

ผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้วว่า โสเภณีได้รับความไว้วางใจและการยกย่องจากสถาบันกษัตริย์ ฉะนั้นจึงไม่เป็นการแปลกอะไรที่โสเภณีจะใช้ชีวิตประจำวันอย่างสุขสบาย ประกอบธุรกิจอย่างเปิดเผย ทองเที่ยวหาความสำราญกับบรรดานักเลงผู้หญิงตามอุทยานสาธารณะ โสเภณีมีความเป็นอยู่อย่างสบายเพราะหลอนมีทรัพย์มาก มีเครื่องประดับมาก มีบริวารมาก โสเภณีบางคนมีบริวารรับใช้อยู่ในสำนักนับจำนวนเป็นร้อย เช่นนางสิริมา¹ นางสุลสา² นางสามา³ ซึ่งแต่ละคนมีบริวารรับใช้ถึง 500 คน แต่ละนางมีเครื่องประดับนานาชนิด เช่นนางสุลสามีเครื่องประดับมูลค่าถึง 100,000 กหาปณะ⁴ โสเภณีบางคนนอกจากจะมีเครื่องประดับมากแล้วยังมีสิ่งของเครื่องใช้ประดับบ้านมากมาย เห็นได้จากโสเภณีคนหนึ่งตอบปฏิเสธ

¹ ขมุปทฎฐกถา ภาค 6: โกรธวรรค อุตตราอุบาลิกาวัตถุ, หน้า 173.

² ชาติกฏฐกถา ภาค 5: อฎฐกนิบาต สุลสาชาคก, หน้า 279.

³ ชาติกฏฐกถา ภาค 4: จตุกกนิบาต กณเวรีชาคก, หน้า 300.

⁴ ชาติกฏฐกถา ภาค 5: อฎฐกนิบาต สุลสาชาคก, หน้า 280.

ชายที่รักชวนให้ออกไปเที่ยวนอกสำนัก ว่า

" อนึ่ง คิดฉันมีสิ่งของเครื่องใช้มาก จะต้องออกไปนอกเมือง คิดฉันไปไม่ได้"¹

นอกจากนี้ โสเภณีบางคนยังมีที่ดินเป็นสมบัติของตนเอง เช่น นางอัมพาลี มีสวนอัมพวัน ซึ่งนางถวายแด่พระพุทธองค์เพื่อทำเป็นสังฆาราม² เป็นต้น

จากการศึกษาเรื่องราวโค้ยของโสเภณี ผู้วิจัยพบว่าโสเภณีมีความมั่งคั่งเพราะได้รับเงินค่ารวมอภิมรณะแต่ละคืนเป็นเงินจำนวนมาก ค่ารวมอภิมรณะจะมีการตกลงว่าจ้างกันเป็นรายคืน คืนหนึ่งโสเภณีจะรับแขกได้เพียงคนเดียวและจะอยู่ด้วยกันตลอดทั้งคืน หลักฐานทางวรรณคดีทำให้ทราบว่า โสเภณีมีค่าตัวต่ำสุด 50 กหาปณะ สูงสุด 1,000 กหาปณะ เช่น นางอัมพาลี มีค่าตัวคืนละ 50 กหาปณะ³ นางสาวลลิตีมีค่าตัวคืนละ 100 กหาปณะ⁴ นางสิริมา⁵ นางสุลสา⁶ มีค่าตัวคืนละ 1,000 กหาปณะ เป็นต้น

เงินค่ารวมอภิมรณะที่หญิงโสเภณีได้รับแต่ละคืนจะถูกแบ่งออกเป็นสองส่วนเท่ากัน ส่วนหนึ่งจ่ายเป็นค่าเสื้อผ้า กางเกงสำหรับชายคู่นอน อีกส่วนหนึ่งโสเภณีจะเก็บไว้เป็นทรัพย์สินส่วนตัวสำหรับความเป็นโสเภณี เช่น เงินค่ารวมอภิมรณะจำนวน 1,000 กหาปณะ จะถูกแบ่งออก

¹ สุขามรรณสูตร เติปิฎก เล่ม 1: วินัยปิฎก มหาวิภังค์ ภาค 1, หน้า 300.

² สุขามรรณสูตร เติปิฎก เล่ม 5: วินัยปิฎก มหาวรรค ภาค 2, หน้า 97.

ดู เปรียบเทียบ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่ม 5 ข้อ 77

³ สุขามรรณสูตร เติปิฎก เล่ม 5. วินัยปิฎก มหาวรรค ภาค 2 จีวรขันธก, หน้า 168.

ดู เปรียบเทียบ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่ม 5 ข้อ 128

⁴ เล่มเดียวกัน เรื่องเดียวกัน, หน้า 170.

ดู เปรียบเทียบ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่ม 5 ข้อ 128

⁵ ขมมปทฐกถา ภาค 6: โกรธวรรค อุตตราอุมาสิกวัตถุ, หน้า 170.

⁶ ชาตกถฐกถา ภาค 5: อฏฐกนิบาต สุลสาชาตก, หน้า 279.

เป็นสองส่วน 500 กหาปณะแรกสำหรับเก็บรักษาไว้เป็นส่วนตัว อีก 500 กหาปณะหลังจะนำไปซื้อเสื้อผ้า กางเกง น้ำหอม ดอกไม้และพวงมาลัยสำหรับชายคู่ในคืนนั้น ชายผู้มาหาความสำราญร่วมอภิรมย์กับนางจะต้องอาบน้ำชำระร่างกายให้สะอาดแล้วสวมใส่เสื้อผ้ากางเกงใหม่ทีโสภณีเตรียมเอาไว้ให้ ตอนรุ่งเช้าเมื่อเขาจะกลับบ้านจึงสวมใส่ชุดเดิมของเขา¹

ประเพณีเช่นนี้ของโสภณีย่อมแสดงให้เห็นว่า ผู้ประกอบอาชีพโสภณีมิได้เอารัดเอาเปรียบบุตรผู้ไปท่องเที่ยวหาความสำราญแต่ประการใด แต่พร้อมที่จะให้ความสุขแก่บุตรผู้มาหาความสำราญอย่างแท้จริง

ความงามของโสภณี

จากการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับความงามของโสภณีในวรรณคดีบาลี ผู้วิจัยพบว่าไม่มีการพรรณนาถึงความงามของโสภณีอย่างละเอียด แต่มีการใช้คำ " อภิญญา " เพื่อพรรณนาความงามของโสภณีเท่านั้น อย่างไรก็ตาม มีข้อความอยู่เพียงแห่งเดียวเท่านั้นที่พรรณนาความงามของโสภณีไว้อย่างละเอียดไว้ในสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อัมพปาลีเถรีคาถาว่า

" นางอัมพปาลีเมื่อครั้งเป็นนางคณิกาเป็นผู้มีผมสีดำคล้ายปีกแมลงภู่ มีปลายงอนงามวิจิตรคายุหวีและเครื่องปัก คือของนางงดงามคล้ายรอยเขียนที่นายช่างเขียนแล้วอย่างดี นัยนาคาคำขลับคล้ายนิมิต จมูกโค้งเหมือนเกลียวหรรคาลไบหญิงงามเหมือนตุมหุที่สำเร็จเรียบร้อย พันขาวเหมือนสีดอกมูละติมม สีขิงไฟระระเหมือนเสียงนกคุเหวา กุองงดงามกลมเกลี้ยงเหมือนสังข์ที่ขัดดีแล้ว ขาอ่อนทั้งสองงดงามเหมือนวงซาง เทาทั้งคู่มนิมเหมือนปยุมน " ²

เครื่องประดับซึ่งเป็นส่วนประกอบอีกอย่างหนึ่งของความงามก็มีการกล่าวถึงเช่นกัน โสภณีจะต้องประดับด้วยอภรณ์นานาชนิด มีราคาจำนวนมากมหาศาล เช่น นางสุลสาหญิงนครโสภณีมีเครื่องประดับมูลค่าถึง 100,000 กหาปณะ เครื่องประดับเหล่านั้นล้วน

¹ ชาตกฎฐกถา ภาค 6: เทรสนิมาท ตักกาวีรยชาดก, หน้า 212.

² พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่ม 26: สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ-เถรีคาถา, หน้า 480. (ข้อ 467)

แต่ทำด้วยทองคำ แก้วมุกดา แก้วไพฑูรย์ คังข้อความของนางสุลสาเกล้าว่า
 " สร้อยคอทองคำนี้ แก้วมุกดา แก้วไพฑูรย์มีมาก ท่านจงนำทรัพย์สินนี้ไปทั้งหมด
 ขอความเจริญจงมีแก่ท่าน และจงประกาศว่า ข้าพเจ้าเป็นทาสีเถิด " ¹

นิสัยที่นารังเกียจของโสเภณี

- หญิงโสเภณีเป็นผู้มีจิตใจไม่มั่นคง เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ รักง่ายหน่ายเร็ว
 คังในกณเวรีชาคก จอมโจรซึ่งหนีนางสามาโสเภณีผู้หนึ่ง ได้รับข่าวจากนัก
 ร้องเฝ้าว่า นางสามายังไม่ตายและต้องการให้ตนกลับไปเป็นคู่ร่วมอภิรมย์
 อีก ตนไม่ยอมกลับไปเพราะมีความคิดว่า
 " นางสามาได้เปลี่ยนเราผู้ไม่เคยสนิทสนมกับสามีที่เคยสนิทสนมมานาน
 เปลี่ยนเราผู้ยังไม่ทันร่วมรักกับสามีผู้เคยร่วมรักมาแล้ว นางสามาพึงเปลี่ยน
 ผู้อื่นกับเราอีก เราจักหนีจากที่นี่ไปเสียให้ไกล " ²
- โสเภณีมีนิสัยเห็นแก่เงิน ชายผู้มีเงินตราเท่านั้นจึงจะร่วมอภิรมย์กับเธอได้
 ในอัฐฐานชาคกกล่าวถึงหญิงโสเภณีผู้หนึ่ง เคยได้รับเงินค่าร่วมอภิรมย์จาก
 มหาชนบุโรหิต คึนละ 1,000 กหาปณะ เป็นนิตย วันหนึ่ง มหาชนบุโรหิต
 กลับจากเฝ้าพระราชาก็เป็นเวลามืดแล้ว จึงตรงไปหาโสเภณีเช่นเคย แต่
 เขามีได้นำเงินติดตัวไปด้วย เขาขอร่วมอภิรมย์ด้วยกะโสเภณีผู้นั้นแต่ก็ได้รับ
 การปฏิเสธ เพราะไม่มีเงินจ่ายให้แก่เธอทั้งๆที่มหาชนบุโรหิตให้สัญญาว่า
 พรุ่งนี้จะนำเงินมาให้เธอถึง 2,000 กหาปณะ หลอนยีนกรานที่จะได้เงิน
 ในวันนี้เท่านั้น เพราะหลอนมีความคิดว่า ถ้าหากหลอนยอมให้เขาร่วมอภิรมย์
 กับหลอนในคืนนี้โดยปราศจากเงิน ในวันอื่นๆเขาก็จะมามือเปล่า ทรัพย์สินสมบัติ
 ของเราจักห่อยหรือไป หลอนจึงตอบปฏิเสธไปว่า

¹ ชาตกกฎรกธา ภาค 5: อัฐกนิบาต สุลสาชาคก, หน้า 281.

² ชาตกกฎรกธา ภาค 4: จตุกนิบาต กณเวรีชาคก, หน้า 304.

" ท่านผู้เป็นนาย เราทั้งหลายชื่อว่า โสเภณี ชื่อว่าความปรารถนาราคะร่วมกัน
ของฉันท่อมไม่มี ท่านจงไปนำเงินมา 1,000 กหาปณะ " ¹

เนื่องจากโสเภณีมีนิสัยและความประพฤติดังกล่าว จึงมีข้อความที่แสดงความรังเกียจ
โสเภณีดังนี้

1. กุณาลชาตก ห้ามคบกับหญิงโสเภณีว่า

" หญิงงามเกินไป 1 หญิงที่ขายเป็นอันมากไม่รักใคร่ (หญิงแพศยา) 1

หญิงที่เหมือนมือขวา (ชำนาญการพ้อนการขับ) 1 หญิงที่เป็นภรรยาของคนอื่น 1

หญิงที่เห็นแก่ทรัพย์ 1 หญิง 5 จำพวกนี้ไม่ควรคบหา " ²

2. พระวินัยปิฎก ห้ามภิกษุเดินทางร่วมกับโสเภณี ดังข้อความว่า

" ภิกษุทรมกัถิ จะ เป็นภิกษุอันมีธรรมไม่กำเร็บกัถิ ย่อมถูกระวางสงสัย ถูก
รังเกียจ คือมีหญิงแพศยาเป็นโคจร ... " ³

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับโสเภณีทั้งในวรรณคดีสันสกฤตและบาลี ผู้วิจัย
เห็นว่า โสเภณีมีความสัมพันธ์กับสถาบันกษัตริย์ เป็นผู้ได้รับการยกย่องให้อยู่ในฐานะผู้คอยปรน
เปรอความสุขให้แก่พระราชาราชและขุนนางในราชสำนัก ตลอดจนบริการความสุขด้วยการรวมอภิรมย์
กับบุรุษทั้งหลายได้อย่างเปิดเผย อาชีพโสเภณีเป็นอาชีพที่มีเกียรติ พระราชาให้ความเอาใจใส่
ผู้ประกอบอาชีพโสเภณีดำเนินชีวิตอย่างสุขสบาย มีความมั่งคั่งที่เกิดจากรายได้การค้าประเวณี
มีบริวารรับใช้อยู่ในสำนักเป็นจำนวนมาก

ถึงแม้ว่า โสเภณีจะได้รับการยกย่องโดยทั่วไปก็ตาม แต่เธอก็ถูกตำหนิเพราะความ
เห็นแก่เงินและความไม่ซื่อสัตย์ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยก็ยังเห็นว่าโสเภณีก็ยังเป็นผู้มีเกียรติและ
เด่นอยู่ในสังคมของชาวอินเดียสมัยโบราณ

¹ ชาตกกุฎฎกา ภาค 5: อัญจนนิบาต อัญฐานชาตก, หน้า 330.

² สุยามรรฐสุต เทปิฎก เล่ม 27: พระสุตตันตปิฎก ชุพทกนิทาย ชาตก ภาค 1,
หน้า 324. ดู เปรียบเทียบ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่ม 27 ข้อ 1612

³ สุยามรรฐสุต เทปิฎก เล่ม 8: วินัยปิฎก ปริวาร, หน้า 325. ดู เปรียบเทียบ
พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่ม 8 ข้อ 979